

Resistance economics (a contemporary version of Islamic economics) in the implementation of the Iranian Islamic model of progress¹

Noorullah Salehi Asfiji

Assistant Professor, Faculty of Management and Economics , Shahid Bahonar University, Kerman, Iran.
salehinoor@gmail.com

Fatemeh Ataei Chatrodi

Master of Economic Systems Planning, Shahid Bahonar University, Kerman, Iran. (Corresponding Author).
fateme.ataei@yahoo.com

Abstract

The aim of the present study was to show how the Islamic-Iranian model of progress can be implemented using resistance economics. In this research, using the method of data theorizing of the foundation and using the intentions of the Supreme Leader, an attempt was made to introduce the model of resistance economy as a detailed model in the field of economic progress. Through the descriptive-analytical method, it was shown that if we use the original principles and concepts of the Islamic-Iranian model, progress in economic planning and policies, we will see a move towards a new Islamic civilization. Designing a model of Iranian Islamic progress is the most important and largest organized step to achieve the goals of the Islamic Revolution. Achieving this model while preparing and providing support for the next steps in implementing it, requires the participation of all people in various fields of science and practice.

Keywords: Resistance Economics, Islamic-Iranian Model of Progress, Data Foundation Theory.

اقتصاد مقاومتی (نسخه معاصر اقتصاد اسلامی) در عملیاتی کردن الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت^۱

نورالله صالحی آسفیجی

استادیار، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران. salehinoor@gmail.com

فاطمه عطایی چترودی

کارشناسی ارشد، برنامه‌ریزی سیستم‌های اقتصادی، دانشگاه شهید باهنر، کرمان، ایران (نویسنده مسئول). fateme.ataei@yahoo.com

چکیده

هدف پژوهش حاضر این بود که نشان دهد چگونه با استفاده از اقتصاد مقاومتی می‌توان الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت را اجرایی کرد. در این پژوهش با استفاده از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد و بهره‌گیری از منویات مقام معظم رهبری تلاش شد که الگوی اقتصاد مقاومتی به عنوان یک الگوی تفصیلی در حوزه پیشرفت اقتصادی معرفی شود. با روش توصیفی-تحلیلی نشان داده شد که در صورت استفاده از مبانی و مفاهیم اصیل الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های اقتصادی، شاهد حرکت به سمت تمدن نوین اسلامی خواهیم بود. طراحی الگوی پیشرفت اسلامی ایرانی مهمترین و بزرگترین گام سازمان‌یافته برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی می‌باشد، دستیابی به این الگو در عین ایجاد آمادگی و به وجود آوردن پشتوانه حمایتی برای طی کردن مراحل بعدی در اجرایی کردن این الگو، مستلزم مشارکت دادن همه مردم در عرصه‌های مختلف علمی و اجرایی است.

کلیدواژه‌ها: اقتصاد مقاومتی، الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت، نظریه‌پردازی داده بنیاد، الگوهای اقتصادی، الگوهای توسعه و پیشرفت.

۱. مقدمه

پیشرفت اقتصادی، به عنوان یک هدف ارزشمند، همواره مورد توجه مکاتب و جوامع مختلف بوده است و هر جامعه‌ای با توجه به مبانی فکری خود، الگوی‌های پیشرفت توسعه اقتصادی خاص خود را ارائه داده است. برای نظام جمهوری اسلامی ایران، پیشرفت اقتصادی و رسیدن به اهداف اقتصادی، یکی از مهمترین دغدغه‌ها می‌باشد و با توجه به ماهیت حکومت مردم‌سالاری دینی، طبیعتاً نیازمند الگوی پیشرفت اقتصادی متناسب با شرایط کلی جامعه خود است. در این راستا، یکی از الگوهای پیشرفت اقتصادی پیشنهاد شده، الگوی اقتصاد مقاومتی است که توسط مقام معظم رهبری پیشنهاد و بر آن تأکید شده است. برای اینکه این الگو در شرایط و فضای اقتصادی روز ایران بتواند اجرایی گردد، باید با اقتضائات و شرایط این فضای اقتصادی هماهنگ و منطبق شود.

پیشرفت را می‌توان برنامه‌ای هدفمند در جهت حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب دانست. با توجه به تفاوت جوامع مختلف در وضعیت موجود و با عنایت به این نکته که وضعیت مطلوب هر جامعه متناسب با مبانی معرفتی، فرهنگی، فلسفی، اخلاقی و ایدئولوژیک آن جامعه تعریف می‌شود، می‌توان ادعا کرد که وضعیت مطلوب جوامع مختلف با هم متفاوت است. به عبارت دیگر، پیشرفت یک معنای جهان شمول ندارد و شرایط فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، ارزش‌ها و شرایط زمانی و مکانی در آن موثر است. نادیده گرفتن این واقعیت می‌تواند به بروز ناهنجاری‌ها و تناقض‌هایی در جوامعی که به کپی‌برداری از الگوهای پیشرفت سایر کشورها - بدون توجه به شرایط بومی کشور محل اجرای الگوی پیشرفت - می‌پردازند، منجر شود. کما اینکه این وضعیت در جامعه ما به وضوح قابل مشاهده است، این سخن به این معناست که هیچ برنامه و الگوی پیشرفتی تعمیم‌پذیر نیست و نمی‌توان نسخه آن را دقیقاً برای فرهنگ و کشوری دیگر پیچید. اما با توجه به این که کلیه الگوهای پیشرفت معطوف به انسان و رستگاری اوست، می‌توان مشترکاتی را میان این الگوها یافت و از تجارب سایرین استفاده کرد.

با پذیرش این مقدمه، سوال این است که ضرورت تعریف الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت چیست؟ با چه موانعی مواجه بوده و سازوکار عملیاتی کردن آن چیست؟ در بررسی این ادعا که الگوهای پیشرفت مرسوم در دنیا پاسخگوی نیازهای کشور ما نبوده و باید الگوی جدیدی را تعریف کرد که دارای مشخصه‌های اسلامی - ایرانی باشد، در حله اول باید به ضرورت تعریف الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت پرداخت. بر این اساس بررسی دو نکته حائز اهمیت خواهد بود:

(۱) بررسی پیامدها و دستاوردهای الگوهای موجود پیشرفت و قضاوت در مورد این دستاوردها و همچنین بررسی پیامدهای کاربرد این الگوها در تنظیم امور مسلمین.

(۲) تفاوت‌های بین الگوهای موجود (به‌طور خاص الگوهای نظام سرمایه‌داری) و الگوی اسلامی پیشرفت.

با توجه به تجربه تلخ و ناموفق استفاده از الگوهای غیراسلامی در کشور ایران به مدد وجود درآمدهای نفتی، ایدئولوژی‌ها و مدل‌های مختلف رشد به ورطه آزمون گذاشته شد که به تجربه و گواه تاریخ هیچ‌کدام به نتایج قابل قبولی دست نیافته‌اند. در فرایند آسیب‌شناسی این الگوها می‌توان دلایل مختلفی را برشمرد، که از جمله آنها عدم تطابق این الگوها با شرایط بومی است. البته وجود درآمدهای نفتی تنها دلیل استفاده از این الگوها نیست، اما وجود این درآمدها به پافشاری بر درستی این الگوها و اصرار بر اجرای بدون تأمل آنها کمک فراوانی کرده است. این نکته نیز نباید از نظر دور نگه داشته شود که هیچ‌یک از این الگوهای ناموفق زیر پرچم ایدئولوژی سازنده آنها تعریف نشده است. یعنی نه تنها الگوهای سرمایه‌داری یا سوسیالیستی به صورت ناقص و با اتکاء بر این درآمدها اجرا شده‌اند، بلکه مجریان نیز هرگز درباره ریشه‌های فکری و تعلق واقعی مبانی این الگوها به الگوهای غربی سخن نگفته‌اند و همه اجرای الگوی مورد علاقه خود را عین علم دانسته‌اند.

۲. روش تحقیق

روش تحقیق این مطالعه براساس ماهیت توصیفی-تحلیلی است. روش تحقیقی که در این مطالعه مورد استفاده قرار گرفته، روش نظریه‌پردازی داده‌بنیاد^۱ می‌باشد. روش‌های کیفی در علوم اجتماعی و انسانی، بسیاری از روش‌های مختلف مانند پدیدارشناسی، مردم‌نگاری، تحلیل گفتمان، روش تاریخی-مقایسه‌ای و اقدام‌پژوهی را دربرمی‌گیرند که روش‌شناسی نظریه داده‌بنیاد یکی از آنها است که اولین بار گلیسر و اشتراوس^۲ (۱۹۶۷) این روش را توسعه دادند.

نظریه‌پردازی داده‌بنیاد معمولاً بر سطح خرد تمرکز دارد. از سوی دیگر، تفسیر مداوم بین تحلیل و داده‌ها با توجه به هدف اصلی این روش امری بایسته خواهد بود؛ چرا که هدف، استخراج نظریه‌ای بر مبنای داده‌های جمع‌آوری شده است. این فرآیند دربرگیرنده یک طرح هدایت شده به

1. Grounded theory

2. Glaser & Strauss

وسیله داده (نمونه‌گیری نظری) و هدف اصلی، ایجاد مفاهیم نظری از داده و جستجوی مفاهیم مرکزی درون آن‌ها است (ایمان و محمدیان، ۱۳۸۷).

از نظر گلاسر تشریح ساده و صحیح روشی که «به صورت زنجیره‌وار، تعاقبی، هم‌زمان، با خوش اقبالی و زمان‌مند روی می‌دهد» (گلاسر^۱، ۱۹۹۸)، کاری سخت و دشوار است. از این رو بیان مرحله‌ای این روش به معنای ترتیبی بودن کامل این روش نیست و برای آشنایی ذهن خواننده با فرآیندها به شکلی متمایز مطرح شده است و چه بسا بسیاری از روال‌های این روش به طور هم‌زمان صورت می‌گیرند. مراحل روش نظریه‌پردازی داده بنیاد به شرح زیر می‌باشد:

۳. انتخاب نظریه‌پردازی داده بنیاد به عنوان استراتژی پژوهش

استفاده از روش نظریه‌پردازی داده بنیاد در جایی است که محقق نیازمند نظریه جدید پیرامون پدیده مورد مطالعه است. این برخورد- یعنی خلق نظریه- متفاوت از جمع‌آوری و تدوین مجموعه‌ای از نظریات قبلی درباره موضوعی خاص است (دانایی‌فرد و امامی، ۱۳۸۶). از این رو این روش در مرتبه‌ای بالاتر از حیث کارآمدی نسبت به محقق قرار می‌گیرد و افراد موجود در محیط و احساسات آنها را درک کرده و سعی می‌کند که پیچیدگی موجود در فرآیند رفتارها و بازخوردهای آن را بازتاب دهد.

۳-۱. در نظر گرفتن یک فرآیند برای بررسی و مطالعه

از منظر کرسول، نظریه ساخته شده در این روش، نظریه‌ای فرآیندی است. چرا که نحوه نگاه و بررسی موضوعات در این روش مبتنی بر نگاهی فرآیندی است که فرآیند در اینجا به معنای زنجیره‌ای از کنش‌ها و برهمکنش‌ها بین افراد وقایع مربوط به یک موضوع است (کرسول^۲، ۲۰۰۵). بنابراین، در نظر گرفتن نگاه فرآیندی در این روش باعث کسب نتایج معتبرتری می‌شود.

۳-۲. نمونه‌برداری نظری^۳

در مرحله جمع‌آوری داده، نمونه‌گیری هدفمند صورت می‌گیرد و نمونه‌برداری نظری به فرآیند جمع‌آوری داده‌ها برای تولید نظریه گفته می‌شود. نمونه‌برداری نظری فرآیندی نامحدود نیست و در

1. Glaser

2. Creswell

3. Theoretical Sampelling

زمان مشخصی به اتمام می‌رسد و معیار توقف، کفایت نظری مقولات می‌باشد و این کفایت نظری به حالتی اشاره دارد که هیچ داده بیشتری یافت نمی‌شود که به وسیله آنها ویژگی‌های مقولات را رشد دهد. به عبارت دیگر، پژوهشگر به طور تجربی و در فرآیند مشاهده داده‌های مشابه درمی‌یابد که یک مقوله به کفایت کافی رسیده است (دانایی‌فرد و امامی، ۱۳۸۶).

۳-۳. کدگذاری

سه روال عمده‌ای که گلاسر و اشتراوس (۱۹۶۷) برای روش نظریه‌پردازی داده بنیاد ارائه کرده‌اند، عبارتند از:

کدگذاری باز:^۱ فرآیندی تحلیلی است که از طریق آن مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد آنها در داده‌ها کشف می‌گردند. در اینجا منظور از مفاهیم، برجسب‌های مفهومی هستند که بر حوادث یا دیگر پدیده‌ها زده می‌شوند. ویژگی‌ها «صفات یا ویژگی‌هایی راجع به یک مقوله» و ابعاد نیز به معنای «قرار دادن ویژگی‌ها بر روی یک پیوستار» تعریف می‌شوند (همان).

کدگذاری محوری:^۲ رویه‌هایی که از طریق آنها، داده‌ها در فرآیندی مستمر با یکدیگر مقایسه شده تا پیوند بعد از کدگذاری باز بین مقوله‌ها مشخص گردد. در واقع در این مرحله از کدگذاری، مفاهیم و طبقه‌بندی‌های استخراج شده در کدگذاری باز به یکدیگر نزدیک شده و ارتباط و چپینش جدیدی میان آنها شکل می‌گیرد (همان).

کدگذاری انتخابی:^۳ به فرآیند انتخاب مقوله محوری، پیوند نظام‌مند آن با دیگر مقوله‌ها، ارزش‌گذاری روابط بین آنها و درج مقوله‌هایی که نیاز به تایید و توسعه بیشتری دارند، اشاره دارد. در واقع در این مرحله، نظریه‌پرداز یک نظریه را از روابط فی مابین مقوله‌های موجود در مدل کدگذاری محوری به نگارش درمی‌آورد. به عبارت دیگر، کدگذاری انتخابی، یافته‌های مراحل کدگذاری قبلی را گرفته، مقوله محوری را انتخاب کرده، به شکلی نظام‌مند آن را به دیگر مقوله‌ها ربط داده، آن را ثابت کرده و مقوله‌هایی را که به بهبود و توسعه بیشتری نیاز دارند، تکمیل می‌کند (لی^۴، ۲۰۰۱).

-
1. Open coding
 2. Axial coding
 3. Selective Coding
 4. Lee

۳-۴. طراحی مدل

در حقیقت از این مرحله است که داده‌ها به نظریه تبدیل می‌شوند و نظریه‌سازی از اولین تحلیل‌ها آغاز شده و تا آخرین تحلیل‌ها ادامه می‌یابد. یگانه کردن نیز یک عمل متقابل بین داده‌ها است. اولین قدم در مرحله یگانه کردن، تصمیم‌گیری در مورد طبقه‌بندی مرکزی است. طبقه‌بندی مرکزی- که گاهی طبقه‌بندی درونی هم نامیده می‌شود- درون مایه تحقیق را نشان می‌دهد که محصول یک نوع تجرید است (ایمان و محمدیان، ۱۳۸۷).

در این روش، مطالعه یک پدیده اجازه می‌دهد که تئوری حاکم بر آن در طول زمان پدیدار شود. در این روش اطلاعات گردآوری شده به مجموعه‌ای از کدها، کدها به مقولات و مقولات به تئوری تبدیل می‌شوند.

۳-۵. ارزیابی، اعتبارسنجی و تصحیح مدل و تئوری

تصحیح تئوری به دست آمده وقتی رخ می‌دهد که محقق طرح تئوریک را تدوین کرده است. تصحیح تئوری شامل دو مرحله است: مروری بر طرح برای منطق و ثبات داخلی: یک طرح نظری باید در یک حالت منطقی ارائه شود و دارای ثبات باشد. اگر شکل‌ها تا حد امکان و در سطح خود واضح و گویا باشند، ثبات و منطق هم همراه خود می‌آورند. اما در برخی موارد، محقق این احساس را دارد که هنوز نیاز به کار بیشتری وجود دارد؛ در این شرایط محقق به عقب برگشته، از شکل‌های به دست آمده استفاده بیشتری کرده و یادداشت‌هایش را مرور می‌کند. گاهی اوقات نیز مشکل، نقص در داده‌ها نیست، بلکه زیاد بودن آنها است که رسیدن به اشباع نظری را مشکل می‌کند. در این مورد پیشنهاد می‌شود که داده‌های اضافی حذف شده و اگر جالب هستند، تحلیل‌گر باید آنها را در کارهای بعدی دنبال کند (همان).

اعتبار دادن نظری: اعتبار تحقیقات کیفی در حوزه وصف و تبیین آنها است و تطابق تبیین مورد نظر با وصف مدنظر خواهد بود. به بیانی دیگر، باید از خود پرسید آیا این تبیین قابل اعتماد و پذیرفتنی است؟ وقتی صحبت از اعتبار می‌شود، منظور آزمایش در مفهوم کمی خود نیست، بلکه منظور این است که واقعاً نظریه از داده‌ها بیرون آمده باشد، اما در هنگام یگانه کردن، باید طبقه‌بندی‌ها با داده‌ها مقایسه شده یا اینکه یافته‌ها به پاسخگویان نشان داده شود و عکس‌العمل آنها مشاهده گردد. نظریه‌ای که از داده‌ها مشتق می‌شود، باید برای شرکت‌کنندگان در تحقیق قابل شناسایی باشد (همان).

۴. اقتصاد مقاومتی

۴-۱. تعاریف اقتصاد مقاومتی

۱) پیغامی (۱۳۹۵) اقتصاد مقاومتی را چهار گونه تعریف کرده است:

الف. اقتصاد موازی

تعریف اول از اقتصاد مقاومتی به مثابه اقتصاد موازی است، یعنی همان طور که انقلاب اسلامی با توجه به نیازهای خود به نهادهایی با روحیه و عملکرد انقلابی، اقدام به تاسیس نهادهایی مانند کمیته امداد، جهاد سازندگی، سپاه پاسداران و بنیاد مسکن نمود، امروز نیز باید برای تأمین اهداف انقلاب، این پروژه را ادامه داده، تکمیل کند. چرا که انقلاب اسلامی به اقتصاد مقاومتی و به نهادهای مقاومتی در اقتصاد نیاز دارد که چه بسا ماهیتاً از عهده نهادهای رسمی اقتصادی برنمی آید. پس باید نهادهایی موازی برای این کار ویژه ایجاد شود.

ب. اقتصاد ترمیمی

در تعریف دوم، اقتصاد مقاومتی در پی مقاوم سازی، آسیب زدایی، خلل گیری و ترمیم ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی است، یعنی به دنبال آن است که با بازتعریف سیاست های نهادهای موجود، کاری کند که انتظارات را بتوان برآورده کرد.

ج. اقتصاد دفاعی

تعریف سوم از اقتصاد مقاومتی، متوجه هجمه شناسی، آفندشناسی و پدافندشناسی ما در برابر آن هجمه است، یعنی باید بررسی شود که دشمنان در حمله به اقتصاد ایران از چه ابزارها و راهبردهایی استفاده می کنند و زمانی اقتصاد مقاومتی تحقق می یابد که ابزارها و شیوه های هجمه دشمنان را شناخته باشیم و براساس آنها، استراتژی مقاومت خود را علیه آنان تدوین نماییم. بدیهی است تا آفند دشمن شناخته نشود، مقاومت متناسب با آن نیز طراحی و اجرا نخواهد شد.

د. اقتصاد الگو

اساساً اقتصاد مقاومتی یک رویکرد کوتاه مدت سلبی و اقدامی صرفاً پدافندی نیست. بر خلاف سه تعریف قبلی که اقتصاد مقاومتی را یا پدافندی یا کوتاه مدت می دانستند، این رویکرد چشم اندازی کلان به اقتصاد جمهوری اسلامی ایران دارد و یک اقدام بلند مدت را شامل می شود. در این رویکرد ما در پی اقتصاد ایده آلی هستیم که هم اسلامی باشد و هم اقتصاد ایران را به جایگاه اول منطقه برساند. اقتصادی که برای جهان اسلام، الهام بخش و کارآمد بوده، زمینه ساز تشکیل

تمدن بزرگ اسلامی باشد. بدین معنا اساساً در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، یکی از مولفه‌های مهم الگو، می‌باید متضمن مقاومت و تحقق آن باشد. در این مقوله است که اقتصاد مقاومتی مشتمل بر اقتصاد کارآفرینی و ریسک‌پذیری و نوآوری می‌شود.

۲) مقام معظم رهبری: اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که روند رو به رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند و آسیب‌پذیریش کاهش پیدا کند، یعنی وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی جوری باشد که در مقابل ترفندهای دشمنان که همیشگی و به شکل‌های مختلف خواهد بود، کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند.

۳) اقتصاد مقاومتی یعنی تشخیص حوزه‌های فشار یا در شرایط کنونی تحریم و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن و در شرایط آرمانی تبدیل چنین فشارهایی به فرصت است.

۴) اقتصاد مقاومتی مجموعه تدابیر و راهکارهایی است که برای پیشبرد امور اقتصادی در شرایط مقاومت در همه زمینه‌های اقتصادی به کار گرفته می‌شود.

۵) اقتصاد مقاومتی عبارت است از: سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های اقتصادی معطوف به پایداری در همه سطوح با فرض فشار همه‌جانبه نظام سلطه.

۶) اقتصاد مقاومتی یعنی اینکه مردم الگوی مصرف خود را تغییر دهند و از مصرف کالای خارجی به سمت مصرف کالای داخلی حرکت کنند.

اقتصاد مقاومتی یعنی تشخیص حوزه‌های فشار یا در شرایط کنونی تحریم و متعاقباً تلاش برای کنترل و بی‌اثر کردن و در شرایط آرمانی تبدیل چنین فشارهایی به فرصت است و مجموعه تدابیر و راهکارهایی است که برای پیشبرد امور اقتصادی در شرایط مقاومت در همه زمینه‌های اقتصادی به کار گرفته می‌شود. سیاست‌گذاری و اجرای برنامه‌های اقتصادی معطوف به پایداری در همه سطوح با فرض فشار همه‌جانبه نظام سلطه. اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که در شرایط فشار، در شرایط تحریم، در شرایط دشمنی‌ها و خصومت‌های شدید می‌تواند تعیین‌کننده رشد و شکوفایی کشور باشد (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۹/۱۰).

اقتصاد مقاومتی يك نظام اقتصادی است که هماهنگ با سیاست‌های کلان سیاسی و امنیتی نظام اسلامی و برای مقاومت در برابر اقدامات تخریبی شکل می‌گیرد تا بتواند در برابر ضربات اقتصادی تحریم‌ها و توطئه‌های گوناگون اقتصادی نظام استکبار مقاومت کرده و توسعه و پیشرفت خود را ادامه دهد و روند رو به رشد همه‌جانبه خود را در ابعاد ملی، منطقه‌ای و جهانی حفظ

کند. اقتصاد مقاومتی رابطه نزدیکی با انسجام ملی دارد. منظور از اقتصاد مقاومتی واقعی یکی اقتصاد مقاومتی فعال و پویاست، نه یک اقتصاد منفعل و بسته، به طوری که کشور ضمن مقاومت در مقابل موانع و ناملازمات مسیر خود، روند پیشرفت پایدار خود را حفظ کند. از الزامات اقتصاد مقاومتی، کاهش وابستگی به نفت، توجه به نقش صنایع دانش‌بنیان، مردمی کردن اقتصاد است.

۴-۲. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی

مقام معظم رهبری با ابلاغ سیاست‌های کلی «اقتصاد مقاومتی» براساس بند «۱» اصل ۱۱۰ قانون اساسی که پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام تعیین شده است، تأکید کردند: پیروی از الگوی علمی و بومی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلامی، عامل شکست و عقب‌نشینی دشمن در جنگ تحمیلی اقتصادی علیه ملت ایران خواهد شد، همچنین اقتصاد مقاومتی خواهد توانست در بحران‌های رو به افزایش جهانی، الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد و زمینه و فرصت مناسب را برای نقش‌آفرینی مردم و فعالان اقتصادی در تحقق حماسه اقتصادی فراهم کند.

با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست ساله، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا ابلاغ می‌گردد:

۱) تأمین شرایط و فعال‌سازی کلیه امکانات و منابع مالی و سرمایه‌های انسانی و علمی کشور به منظور توسعه کارآفرینی و به حداکثر رساندن مشارکت آحاد جامعه در فعالیت‌های اقتصادی با تسهیل و تشویق همکاری‌های جمعی و تأکید بر ارتقاء درآمد و نقش طبقات کم‌درآمد و متوسط.

۲) پیشتازی اقتصاد دانش‌بنیان، پیاده‌سازی و اجرای نقشه جامع علمی کشور و ساماندهی نظام ملی نوآوری به منظور ارتقاء جایگاه جهانی کشور و افزایش سهم تولید و صادرات محصولات و خدمات دانش‌بنیان و دستیابی به رتبه اول اقتصاد دانش‌بنیان در منطقه.

۳) محور قرار دادن رشد بهره‌وری در اقتصاد با تقویت عوامل تولید، توانمندسازی نیروی کار، تقویت رقابت‌پذیری اقتصاد، ایجاد بستر رقابت بین مناطق و استان‌ها و به کارگیری ظرفیت و قابلیت‌های متنوع در جغرافیای مزیت‌های مناطق کشور.

۴) استفاده از ظرفیت اجرای هدفمندسازی پارانه‌ها در جهت افزایش تولید، اشتغال و

بهره‌وری، کاهش شدت انرژی و ارتقاء شاخص‌های عدالت اجتماعی.

۵) سهم‌بری عادلانه عوامل در زنجیره تولید تا مصرف متناسب با نقش آنها در ایجاد ارزش، بویژه با افزایش سهم سرمایه انسانی از طریق ارتقاء آموزش، مهارت، خلاقیت، کارآفرینی و تجربه.

۳-۴. نقش زنان در تحقق اقتصاد مقاومت

در نظام جمهوری اسلامی ایران زنان در عین حال که از مقام معنوی، مادی و همسری خویش نباید غافل شوند، به عنوان نقش مکمل و هم‌پای مردان می‌توانند در عرصه تولید تلاش کنند. وظایف اقتصادی زن در اجتماع:

۱) **بقای نسل و تربیت نیروی انسانی:** توسعه و رشد اقتصادی جامعه در گرو نیروی کار فعال و تحصیل کرده است. بنابراین، یکی از عوامل موثر در توسعه اقتصادی، نیروی انسانی است. پرورش منابع انسانی از کانون خانواده آغاز می‌شود و مادران نقشی اساسی در زمینه تربیت و پرورش فرزندان ایفا می‌کنند.

۲) **بهره‌وری و تولید ناخالص ملی:** هرگاه نیروی انسانی در محیطی سالم و با انگیزه پرورش یابد، با عزت نفس و قناعت زندگی را بگذراند، نیروی قوی‌تری در چرخه امور اقتصادی و اجتماعی خواهد داشت. زنان با فراهم کردن محیطی با نشاط و صمیمی برای تأمین نیازهای مادی و معنوی و با توجه به بهداشت روحی، جسمی و روانی اعضای خانواده، اثر مستقیم بر اقتصاد می‌گذارند.

۳) **قناعت و صرفه‌جویی:** روش استفاده صحیح از کالاها و خدمات میزان بهره‌وری را بالا می‌برد و از هدر رفتن امکانات جلوگیری می‌کند. چنانچه اگر فرهنگ قناعت و صرفه‌جویی از سوی خانواده‌ها رعایت شود، به سطح جامعه نیز کشیده می‌شود. رشد و توسعه کشور در قالب فرهنگ‌سازی خانواده‌ها و آن هم از جانب رکن تربیتی زن، امکان‌پذیر است.

زنان نقش مهمی در اقتصاد مقاومتی دارند. آنان به عنوان طلایه‌داران این بخش می‌توانند نقشی کلیدی ایفا کنند. زنان با تدبیر خردمندانه و با اتخاذ الگوی مصرف مبتنی بر آموزه‌های دینی می‌توانند با درمان جنون خرید، گام موثری در این عرصه بردارند.

۴. اقتصاد اسلامی

در بحث اهداف غایی و میانی اسلام و ارتباط آن با اقتصاد، دو نوع نگاه می‌توان به اقتصاد داشت و تقریباً هر دو نگاه، اکنون در جهان وجود دارد: یکی نگاه مادی و لائیک است و دیگری

نگاه دینی. مکاتبی غیر از مکتب اقتصاد اسلامی، مکاتب مادی و لائیک هستند. در این مکاتب چیزی که به عنوان غایت و هدف نهایی مدنظر می‌باشد، لذت مادی و حداکثر کردن مصرف است، اما در نگاه دینی - که همان اقتصاد اسلامی است - هدف نهایی عبودیت و کمال انسان می‌باشد. در واقع اقتصاد می‌تواند افراد را در مسیر عبودیت کمک کند و او را به مقام ربوبیت برساند، اما همین اقتصادی که می‌تواند فرد را در عبودیت کمک کند، از جهتی ممکن است مانع عبودیت وی شود و آن جایی است که اقتصاد و حداکثر مصرف و لذت به اهداف اصلی فرد تبدیل شوند و اهداف تکاملی انسان، به همین زندگی مادی و اقتصادی تنزل پیدا کند. در چنین شرایطی می‌توان گفت که اقتصاد مانع تکامل و عبودیت است، در واقع مشخص می‌شود که اقتصاد به جهت ارتباطی که با عبودیت و با تکامل انسان دارد، حتما مورد نظر شریعت اسلام خواهد بود. برای تبیین بیشتر معارف اقتصاد اسلامی، دو مفهوم اقتصادی مطرح می‌شود که می‌تواند نگاه افراد را به اقتصاد بسیار تحت تاثیر قرار دهد. آن دو مفهوم، یکی *اقتصاد لغو* و دیگری *اقتصاد نافع* است. اقتصاد لغو این طور تعریف می‌شود: اقتصادی که تمام منافعش در همین زندگی دنیوی به پایان برسد، اقتصاد لغو است. در مقابل آن، اقتصاد نافع وجود دارد که منافع آن در کل حیات دنیوی و اخروی انسان جاری است. اقتصاد اسلامی اقتصاد نافع می‌باشد. اسلام به دنبال اقتصاد نافع است، یعنی به دنبال اقتصادی است که منافعش در زندگی دنیوی خاتمه پیدا نکند، بلکه ادامه داشته باشد. بنابراین، اقتصاد نافع، همان اقتصاد الهی بوده و همان چیزی است که اقتصاد اسلامی نام‌گذاری می‌شود (عبدالملکی، ۱۳۹۳).

اقتصاد اسلامی به عنوان یک سیستم کلی، دو بخش خواهد داشت: یک بخش معرفتی و یک بخش رفتاری. بخش معرفتی اقتصاد اسلامی، یعنی آن مجموعه شناخت‌هایی که لازم است برای ایجاد آن شرایط و مقدمات کمک‌کننده یا ضروری برای عبودیت کسب شود و بخش رفتاری، یعنی اجرا کردن آن دانشی که در ابتدای بحث ایجاد شده است. بخش معرفتی، معارف اقتصاد اسلامی نامیده می‌شود. معارف اقتصاد اسلامی از یک جهت به شناسایی الگوی مطلوب و الگوی وضعیت موجود و الگوی تغییر تقسیم می‌شود. این سه دسته دانشی که ایجاد و طراحی می‌شود، از یک جهت دیگر به سه مجموعه معرفتی تقسیم می‌شوند که عبارتند از: مکتب اقتصادی اسلام، نظام اقتصادی اسلام، علم اقتصادی اسلام.

در مطالعه ماهیت نظری اقتصاد مقاومتی، این هدف دنبال می‌شود که اقتصاد مقاومتی در

چارچوب اقتصاد اسلامی تدوین شود. به طور خلاصه اقتصاد اسلامی از سه جزء اصلی تشکیل می‌شود:

بخش اول، مکتب اقتصاد اسلامی است که در واقع دستورالعمل‌های اقتصادی و زندگی اقتصادی برای همه آحاد مردم، دولت، مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان است و همگی در چارچوب احکام مستحب، مکروه و واجب و در واقع به نوعی، احکام اقتصادی است. در مکتب اقتصادی اسلام، سه اصل خیلی مهم وجود دارد: عدالت اقتصادی، جهاد اقتصادی، عزت اقتصادی.

بخش دوم معارف اقتصاد اسلامی، نظام اقتصادی اسلامی است. یک نظام اقتصادی اسلامی شکل و ظاهر اقتصادش آن زمانی است که مکتب اقتصادی اجرا شده باشد. نظام، شکل اقتصاد است. اقتصاد براساس آن مکتب و آن مجموعه ارزشی و ایدئولوژیک که در ذهن و جان اهالی آن اقتصاد شکل گرفته است، ایجاد می‌شود. وقتی که مردم به یک مکتب خاص یا مبانی ارزشی خاص، یک ایدئولوژی خاص تعهد دارند، به شکل خاصی رفتار خواهند کرد و نتیجه این رفتارها، شاکله‌ای خواهد بود که نظام نامیده می‌شود. نظام اقتصاد اسلامی، در واقع بازتاب پرتوهای مکتب اقتصادی اسلام در آینه زمان و مکان است. مکتب اقتصادی اسلام وقتی که در یک شرایط زمانی و مکانی می‌خواهد اجرا شود، انعکاسی اتفاق می‌افتد و این انعکاس، همان نظام اقتصادی است و در صورتی که مکتب اقتصادی اسلام باشد که در آن شرایط زمانی و مکانی اجرا می‌شود، نام این نظام، نظام اسلامی می‌شود. در واقع مطالعه نظام اقتصادی به دنبال این است که آن اجزایی از نظام را که اسلامی نبوده و خروجی مکتب نیستند و یا اصول مکتب در آنها متبلور نشده، حذف و یا اصلاح شود. پس با تعریفی که از نظام اقتصادی اسلام گفته شد می‌توان دریافت که اقتصاد مقاومتی در زمره نظام اقتصادی اسلام قرار می‌گیرد.

بخش سوم، علم اقتصاد اسلامی است. علم اقتصاد اسلامی، تبیین‌کننده پدیده‌های اقتصادی و روابط علّی و معلولی بین آنها است و وقتی که مکتب اقتصادی اسلام اجرا می‌شود، نظام اقتصادی اسلامی شکل می‌گیرد و زمانی در نظام اقتصادی اسلامی روابط بین متغیرها و ارتباط متقابل‌شان بررسی می‌شود، علمی به نام علم اقتصاد اسلامی شکل می‌گیرد. علم اقتصاد اسلامی، علمی است که به بررسی پدیده‌های اقتصاد اسلامی و یا نحوه ارتباط بین متغیرها در یک نظام اقتصادی اسلامی می‌پردازد. در خصوص فلسفه علم اقتصاد اسلامی یا روش‌شناسی علم اقتصاد اسلامی،

می‌توان اشاره کرد که یک دسته از موضوعات علم اقتصاد اسلامی، همان موضوعاتی هستند که در اقتصاد متعارف مطرح می‌باشند، مانند بهره‌وری، تورم و... که در علم اقتصاد اسلامی به آنها پرداخته می‌شود. این سه مجموعه معرفتی با یکدیگر مجموعه معارف اقتصاد اسلامی را تشکیل می‌دهند که مأموریت معارف اقتصاد اسلامی، طراحی و اجرای آن وضعیت اقتصادی است که باعث شود انسان بتواند با سرعت بیشتری در مسیر عبودیت و کمال حرکت کند. اما موضوعات دیگری نیز هستند که در علم اقتصاد متعارف به آنها پرداخته نشده و علم اقتصاد اسلامی به آنها نیز می‌پردازد، مانند بحث‌های مربوط به اخلاق اقتصادی، معنویت و اقتصاد، بحث‌های مربوط به تقوا و اقتصاد و... در زمینه روش نظریه‌پردازی در علم اقتصاد اسلامی می‌توان گفت که عقل، وحی و تجربه به معنای مشاهده، هر سه در نظریه‌پردازی علم اقتصاد اسلامی مورد استفاده قرار می‌گیرند که در علم اقتصاد متعارف، این چنین نیست.

۵. مفهوم الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

یکی از مهم‌ترین اهدافی که هر جامعه دنبال می‌کند، رسیدن به رشد و توسعه در همه جوانب می‌باشد. نظام جمهوری اسلامی ایران، از دهه ۸۰ خورشیدی به دنبال الگویی برای رشد و پیشرفت همه جانبه در تمامی عرصه‌ها بوده و این مفهوم توسط مقام معظم رهبری مطرح شده است. چند سالی است که اندیشمندان حوزه و دانشگاه و همچنین صاحب‌نظران پر تجربه و نیروی جوان و فکور کشور در جهت تحقیق و گفتمان‌پردازی و تدوین مفاهیم، مبانی و ارکان الگویی به نام الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت قدم‌های مناسبی برداشته‌اند.

در ادامه، ابتدا به معرفی کلمه پیشرفت و اینکه چرا این کلمه استفاده شده است، پرداخته می‌شود، سپس این الگو به صورت کامل شرح و بسط داده خواهد شد.

۵-۱. مفهوم پیشرفت

واژه پیشرفت معادل واژه توسعه در ادبیات علمی کلاسیک و مرسوم می‌باشد. توسعه ترجمه کلمه development است و از ادبیات علمی غرب به عاریت گرفته شده است. علت انتخاب واژه پیشرفت به جای توسعه، احتراز از بار بینشی و ارزشی همراه واژه توسعه می‌باشد. مقام معظم رهبری در این باره می‌فرمایند: آنچه که من می‌خواهم اضافه کنم، این است که اولاً کلمه پیشرفت را ما با دقت انتخاب کردیم؛ تعمداً نخواستیم کلمه توسعه را به کار ببریم. علت این است که کلمه

توسعه، یک بار ارزشی و معنایی دارد؛ التزاماتی با خودش همراه دارد که احیاناً ما با آن التزامات همراه نیستیم (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۹/۱۰). در تعریفی عام که براساس همه بینش‌ها و منش‌ها درست است، پیشرفت عبارت است از فرایند حرکت از وضعیت موجود به سمت وضعیت مطلوب. بر این اساس، الگوی پیشرفت باید مشتمل بر سه امر باشد:

- تحلیل وضعیت موجود

- تبیین وضعیت مطلوب

- راهبرد حرکت از وضعیت موجود به مطلوب.

الگوهای پیشرفت، دست‌کم در یکی از این سه مورد با یکدیگر اختلاف دارند و یکی از دلایل اصلی اختلاف نیز جهان‌بینی حاکم بر این الگوها است. برای نمونه، اگر همچون مکتب لیبرالیسم معتقد به دنیسم، اصالت ماده، اصالت تجربه، اصالت فرد و... شویم، پیشرفت را به گونه‌های مختلفی معنا خواهیم کرد و براساس مبانی معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی اسلامی نیز به مفهوم دیگری از پیشرفت خواهیم رسید. پس پیشرفت را می‌توان برنامه‌ای هدفمند در جهت حرکت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب دانست. با توجه به تفاوت جوامع مختلف در وضعیت موجود و با عنایت به این نکته که وضعیت مطلوب هر جامعه متناسب با مبانی معرفتی، فرهنگی، فلسفی، اخلاقی و ایدئولوژیک آن جامعه تعریف می‌شود، می‌توان ادعا کرد که وضعیت مطلوب جوامع مختلف با هم متفاوت است. این نکته ما را همگام با بیانات مقام معظم رهبری به این اصل اساسی رهنمون ساخته است که پیشرفت برای همه کشورها و همه جوامع عالم، یک الگوی واحد ندارد. پیشرفت در کشور ما- با شرایط تاریخی ما، با شرایط جغرافیایی ما، با اوضاع سرزمینی ما، با وضع ملت ما، با آداب ما، با فرهنگ ما و با میراث ما- الگوی ویژه خود را دارد.

۵-۲. مفهوم الگو

الگو، معادل کلمه مدل در زبان انگلیسی است. یک مدل، یک الگو، طرح معرفی یا تشریح است که برای نشان دادن هدف اصلی یا کارکرد یک موضوع، سیستم یا مفهوم در نظر گرفته شده است. مدل‌ها می‌توانند دو نوع کارکرد توضیحی را که اساساً متفاوتند، انجام دهند: از یک سو، یک مدل می‌تواند توضیحی از یک بخش انتخاب شده از جهان باشد (سیستم هدف). بسته به طبیعت هدف، اینگونه مدل‌ها یا مدل‌های پدیده‌ها هستند و یا مدل‌های داده‌ها. از سوی دیگر، یک مدل می‌تواند یک نظریه را توضیح دهد. از این جهت که قوانین و اصول موضوعه آن را تفسیر کند.

بدیهی است این مفهوم از الگو یا مدل نمی‌تواند در الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت مقصود باشد، زیرا این الگو برای توصیف و تبیین وضع موجود در ایران نیست، بلکه برای تغییر و اصلاح آن است (میرمعزی، ۱۳۸۹).

۵-۳. محتوای اسلامی الگوی پیشرفت

الگوی اسلامی پیشرفت، الگویی است که مبتنی بر مبانی معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی اسلامی و در چارچوب حقوق و اخلاق اسلامی باشد. تفاوت در این مبانی و چارچوب‌ها، موجب تفاوت در تبیین و تحلیل وضعیت موجود و وضعیت مطلوب و راهبردها می‌شود. الگوی پیشرفت ظرفی دارد و آن اسلامی و ایرانی بودن آن است. این ظرف اسلامی و ایرانی از هم جدا نیست. اسلام به ایرانی هویت بخشید و ایرانی نیز موجبات گسترش اسلام را فراهم نمود. مقام معظم رهبری در خصوص اسلامی بودن الگوی پیشرفت می‌فرماید: به خاطر اینکه غایات، اهداف، ارزش‌ها و شیوه‌های کار، همه از اسلام مایه خواهد گرفت، یعنی تکیه ما به مفاهیم اسلامی و معارف اسلامی است. ما یک جامعه اسلامی هستیم، یک حکومت اسلامی هستیم و افتخار ما به این است که می‌توانیم از منبع اسلام استفاده کنیم. خوشبختانه منابع اسلامی هم در اختیار ما وجود دارد، قرآن هست، سنت است و مفاهیم بسیار غنی و ممتازی که در فلسفه ما و در کلام ما و در فقه ما و در حقوق ما وجود دارد. بنابراین، اسلامی هم به این مناسبت است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۹/۱۰).

الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت الگویی جهان‌شمول و ثابت برای جوامع اسلامی است که در برابر الگوی توسعه غرب مطرح می‌شود. این الگو از بخش ثابت منابع اسلامی استنباط شده و نشان‌دهنده مسیر تمدن اسلامی است. در این صورت الگوی مزبور الهام‌بخش برای جهان اسلام خواهد بود و هر کشور اسلامی می‌تواند این الگو را بر شرایط فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خود منطبق کند. چنین الگویی می‌تواند سند بالادستی همه برنامه‌ها و سیاست‌ها و حتی سند چشم‌انداز بیست ساله باشد (حصیرچی و نیاوند، ۱۳۹۰).

۵-۴. محتوای ایرانی الگوی پیشرفت

برای اتصاف الگوی اسلامی پیشرفت به ایرانی بودن توجه به نکات زیر ضروری است:

(۱) اتصاف الگوی مزبور به ایرانیت بدین لحاظ است که فکر و ابتکار ایرانی، این الگو را به دست آورده است. اسلام در اختیار ملت‌های دیگر هم بود، ولی این ملت ما بوده که توانسته است

یا می‌تواند این الگورا از منابع اسلامی استخراج کند (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۶/۱/۱).
 (۲) به لحاظ اینکه الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت با شرایط و ویژگی‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی ایران تطبیق داده شده، ممکن است این الگو برای سایر کشورهای اسلامی مناسب نباشد.

براساس نکته اول مقصود از الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، الگوی اسلامی پیشرفتی است که به وسیله فکر ایرانی از منابع استنباط و به شکل الگو ارائه شده است. براساس نکته دوم نیز الگوی اسلامی پیشرفت به عنوان یک الگوی ثابت و جهان‌شمول که راهنمای جهان اسلام است، نفی نمی‌شود، بلکه بر شرایط ایران تطبیق می‌شود. در خصوص ایرانی بودن الگو، مقام معظم رهبری اشاره دارند که: شرایط تاریخی، شرایط جغرافیایی، شرایط فرهنگی، شرایط اقلیمی، شرایط جغرافیای سیاسی در تشکیل این الگو تاثیر می‌گذارد - که قطعاً این‌ها درست است - این نکته هم مطرح است که طراحان آن، متفکران ایرانی هستند. این کاملاً وجه مناسبی است برای عنوان ایرانی؛ یعنی ما نمی‌خواهیم این را از دیگران بگیریم، ما می‌خواهیم آنچه را که خودمان لازم می‌دانیم، مصلحت کشورمان می‌دانیم، آینده‌مان را می‌توانیم با آن تصویر و ترسیم کنیم، این را در یک قالبی بریزیم. بنابراین، این الگو ایرانی است (مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۹/۱۰).

۵-۵. آثار و نتایج داشتن الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی

معمولاً هر طرح کوچک و بزرگی که در جامعه اجرا می‌شود، در کنار اهداف و ضرورت‌هایی که برای اجرای آن طرح مطرح می‌شود، یک سلسله آثار و فواید جانبی از اجرای آن طرح به دست می‌آید که گاهی تنوع و گستردگی این آثار جانبی، زمینه‌ساز تسریع یا سرمایه‌گذاری کامل‌تری برای اجرای آن طرح خواهد شد. طراحی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت هم از این قاعده مستثنی نیست و می‌توان مجموعه‌ای از فواید جانبی را برای آن برشمرد که اهم آن عبارت است از:

- (۱) سرعت بخشیدن به روند پیشرفت همه جانبه و متوازن کشور،
- (۲) افزایش بازدهی سرمایه‌گذاری علمی و آموزشی،
- (۳) ایجاد تعامل سازنده بین سه قطب نخبگانی حوزه، دانشگاه و مدیران اجرایی،
- (۴) جبران آثار منفی تفکیک علوم و تخصصی شدن فعالیت‌ها در جوامع در حال توسعه،
- (۵) دستیابی به یک نظام فکری برای اصلاح تصمیم‌گیری‌های موجود،
- (۶) افزایش راندمان و اثربخشی طرح‌های تحقیقاتی و پژوهشی کشور،

- (۷) الگوی پیشرفت زمینه‌ساز کاهش روند مهاجرت استعدادهای برتر،
 (۸) تسریع در روند تحولات حوزه‌های علمیه و حضور عالمان دینی در عرصه‌های فرهنگ‌ساز
 (بنیانیان، ۱۳۹۳).

جدول ۱- کدگذاری باز اقتصاد مقاومتی

شماره	مفاهیم استخراج شده
۱ کد	- هدف دشمن از فشارهای اقتصادی: دلزدگی مردم از نظام و انقلاب - بیکاری و تورم و رکود: مهمترین مشکلات معیشتی مردم
۲ کد	انواع جنگ‌های اقتصادی - جنگ تحریم‌ها - جنگ گرفتن عرصه‌های فعالیت و فناوری در داخل کشور
۳ کد	- پادزهر مقابله با تحریم‌ها: اقتصاد مقاومتی - اقتصاد مقاومتی: اقتصادی قوی و پایدار - اقتصاد قوی: پول ارزش پیدا کرده و تحریم‌ها بی‌اثر می‌شوند - توجه زیاد به نفت و وابستگی به آن: فقدان اقتصادی مقاوم - تصمیم‌گیران بازار نفت، خارجی‌ها هستند.
۴ کد	لزوم هماهنگی فعالیت‌های اقتصادی کشور با سیاست‌های اقتصاد مقاومتی
۵ کد	لزوم هماهنگی برنامه‌ها و سیاست‌های برنامه‌های چشم‌انداز و توسعه‌ای با مفهوم و سیاست اقتصاد مقاومتی
۶ کد	- اجرایی شدن اقتصاد مقاومتی: حفظ عزت ملی و گره‌گشایی وضعیت فعلی - حفظ عزت ملی: از طریق تأمین نیازهای کشور با تکیه به ظرفیت و امکانات و تولید داخلی
۷ کد	اقتصاد مقاومتی: تأمین‌کننده استقلال اقتصادی
۸ کد	اولویت فعال کردن ظرفیت‌های درونی و داخلی به سرمایه‌گذاری خارجی
۹ کد	الزام وجود پیشرفت همراه با عدالت و تأمین حداقل‌ها: دیده شدن در سیاست‌های اقتصاد مقاومتی
۱۰ کد	اقتصاد مقاومتی متکی بر تولید داخلی و استحکام بنیه درونی اقتصاد است.
۱۱ کد	احتیاج به اقتصاد مقاومتی در ایران - وصل بودن اقتصاد ایران به اقتصاد جهانی - مورد تهاجم و سوته نیت قرارگرفتن به خاطر استقلال، عزت‌مداری و تبعیت نکردن از سیاست‌های قدرتهای جهانی مستکبر
۱۲ کد	اقتصاد مقاومتی: از درون جوشیده و باعث افزایش استحکام در مقابل تکانه‌های خارجی می‌شود.
۱۳ کد	حمایت جدی از اقتصاد دانش‌بنیان و توجه مسئولان در اولویت دادن امکانات و پروژه‌ها به بخش دانش بنیان داخلی
۱۴ کد	احتیاج بیشتر کشور ما نسبت به دیگر کشورها به مقاوم‌سازی و اقتصاد مقاومتی

جدول ۲- کدگذاری باز الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

مفاهیم استخراج شده		شماره
الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، یک الگوی نظری با کارکرد هنجاری		کد ۱
پیشرفت عبارت است از فرآیند حرکت از وضعیت موجود به سمت وضعیت مطلوب.		کد ۲
فکر و اندیشه علم و فناوری زندگی معنوی	عرصه	کد ۳ تامل میان اجزای الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی
اسلامی بودن ایرانی بودن	محتوا	
الگوی پیشرفت مشتمل بر سه امر است: - تحلیل وضعیت موجود - تبیین وضعیت مطلوب - راهبرد حرکت از وضعیت موجود به مطلوب		کد ۴
الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت نقشه شکل‌گیری تمدن نوین اسلامی		کد ۵
الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت کلان‌ترین و جامع‌ترین راهبرد ارائه شده توسط مقام معظم رهبری است.		کد ۶
الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت به گونه‌ای جامع و بنیادین، نقشه راه پیشرفت را ترسیم می‌کند		کد ۸۷

جدول ۳- کدگذاری محوری اقتصاد مقاومتی

مفاهیم استخراج شده		
- نقش‌آفرینی بخش خصوصی و تعاونی‌ها - همکاری دوجانبه مردم و مسئولین با یکدیگر در جهت تحقق پیشرفت اقتصادی - ایجاد تعاونی‌ها، با هدف هدایت سرمایه‌های عظیم به سمت تولید - افزایش توانمندی‌های آحاد جامعه و در اختیار بودن اطلاعات لازم برای همگان، به منظور مشارکت مستقیم مردم در اقتصاد		اقتصاد مردمی
- تأمین‌کننده استقلال اقتصادی - تصمیم‌های عظیم اقتصادی در ضمن اقتصاد مقاومتی - اولویت فعال کردن ظرفیت‌های درونی و داخلی به سرمایه‌گذاری خارجی - استقبال از معاملات خارجی همراه با انتقال فناوری در اقتصاد مقاومتی - نگاه تحلیل‌گران اقتصاد داخلی و بین‌المللی به کارا بودن مفهوم اقتصاد مقاومتی		اقتصاد مقاومتی
مقطعی نبودن و راهبردی، بلند مدت و منعطف بودن با مسائل و شرایط روز و قابلیت بسط دادن		ویژگیهای سیاستهای اقتصاد مقاومتی

مفاهیم استخراج شده	
دلائل تهیه سیاست‌های مقاومتی	ظرفیت‌های فراوان مادی و معنوی کشور (وجود منابع طبیعی عظیم و نیروی انسانی جوان که در بهترین وضعیت آن هستیم، و استفاده نکردن از آن مساوی عدم پیشرفت کشور است).
تهدیدهای اقتصادی	- تبدیل تحریم‌ها به جنگ اقتصادی - اقتصاد مقاومتی به عنوان پادزهری برای مقابله با تحریم‌ها - ناراضی کردن مردم نسبت به نظام در نتیجه فشار اقتصادی ناشی از تحریم‌ها
اقتصاد مقاومتی در ایران	- ایجاد تحرک و پویایی در اقتصاد کشور و بهبود شاخص‌های کلان کشور - مانند رشد اقتصادی، تولید ملی، اشتغال، کاهش تورم، افزایش بهره‌وری و رفاه عمومی - در تأمین این ویژگی‌ها، شاخص مهم، عدالت اجتماعی است. - وجود رشد بالای اقتصادی همراه با تبعیض و اختلاف طبقاتی، مورد تأکید اقتصاد مقاومتی نیست.

جدول ۴- کدگذاری محوری الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

مفاهیم استخراج شده	
مفهوم الگوی اسلامی پیشرفت	- الگوی پیشرفت ظرفی دارد و آن اسلامی و ایرانی بودن آن است. - این ظرف اسلامی و ایرانی از هم جدا نیست. - اسلام به ایرانی هویت بخشید و ایرانی نیز موجبات گسترش اسلام را فراهم نمود.
تعیین الگوی اقتصادی	- انتخاب یا طراحی الگوی اقتصادی مناسب هر کشوری بسته به شرایط خود - دو حالت برای تعیین الگوی اقتصادی مناسب: انتخاب یک الگوی از پیش طراحی شده توسط سایر کشورها - طراحی الگوی اقتصادی جدید بر مبنای شرایط خود
الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت	یکی از مهم‌ترین اهدافی که هر جامعه دنبال می‌کند، رسیدن به رشد و توسعه در همه جوانب است. - پیشرفت عبارت است از فرایند حرکت از وضعیت موجود به سمت وضعیت مطلوب. الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، یک الگو با کارکرد هنجاری است، یعنی ساختاری است که به توضیح نظریه اسلامی - ایرانی پیشرفت، که باید ایجاد شود، می‌پردازد. - مهم‌ترین الگوی و یژه اقتصاد مقاومتی، مردمی‌سازی این اقتصاد است. چنین اقتصادی تحریم‌ناپذیر است.
اهداف اقتصادی	طراحی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت برای ارائه نقشه راهی است که مسیر حرکت جامعه را ترسیم و اصلاح کند و در حقیقت ریل موجود را به ریل‌گذاری مبتنی بر مبنای اسلامی و نیازها و شرایط کشور را براساس مطالعات و تأملات بایسته تغییر دهد. اقتصاد قوی و پایدار - استقلال سیاسی - حفظ عزت و اقتدار ملی - کارآفرینی و مشارکت عمومی - اقتصاد عاری از فساد و رانت‌جویی - اصلاح فرهنگ اقتصادی در حوزه مصرف - اصلاح نظام مالی و بانکی - استفاده از ظرفیت‌های مناطق آزاد - اصلاح نظام مالیاتی و قطع وابستگی به نفت

مفاهیم استخراج شده	
جریان ثروت در بین تمامی اقشار جامعه- دسترسی همگان به منابع مالی و غیرمالی- طرح مالیات اسلامی در جهت جلوگیری از تجمع ثروت- ارائه فرصت برابر در جهت أخذ ثروت	اصول و مبانی عدالت اجتماعی
تفاوت در مبانی، موجب تفاوت در الگوی پیشرفت می‌گردد، یعنی تحلیل وضعیت موجود و تفسیر وضعیت مطلوب و تعیین راهبردها براساس مبانی بینشی مختلف، متفاوت است.	تفاوت در الگوی پیشرفت

جدول ۵- کدگذاری انتخابی

مفاهیم استخراج شده	
عمده‌ترین هدف، طراحی الگوی پیشرفت اسلامی - ایرانی است و این امر مهم‌ترین و بزرگترین گام سازمان یافته برای تحقق اهداف انقلاب اسلامی می‌باشد. دستیابی به این الگو در عین ایجاد آمادگی و به وجود آوردن پشتوانه حمایتی برای طی کردن مراحل بعدی در اجرائی کردن این الگو، مستلزم مشارکت دادن همه نخبگان در عرصه‌های مختلف علمی و اجرائی اعم از حوزه، دانشگاه و مدیران و کارشناسان دستگاه‌های اجرائی است. به میزان افزایش ظرفیت مدیریت مراحل اولیه تدوین الگو در جلب گسترده این مشارکت، زمینه‌ساز نهادینه شدن تفکرات و اندیشه‌های حاکم بر این الگوی پیشرفت و به طبع آن، افزایش حمایت اجرائی آن است.	اقتصاد مقاومتی و الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت

مدل نهایی چنین می‌باشد که در الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت با محوریت اقتصاد مقاومتی نگاه و اندیشه رهبری و دیگر اندیشمندان، رسیدن به اهداف والای اقتصادی است و رسیدن و تحقق بخشیدن به این اهداف، اقتصاد مقاومتی می‌باشد. در این راستا، هماهنگی‌هایی با راهبردهای کلان جمهوری اسلامی ایران شده و گام‌هایی در این راستا برداشته شده است تا به اهداف مورد انتظار در سیاست اقتصاد مقاومتی با رویکرد الگوی اسلامی- ایرانی پیشرفت دست یافت.

۶. مدل نهایی اقتصاد مقاومتی، نظریه‌پردازی داده بنیاد

- ایجاد تحرک و پویایی در اقتصاد کشور
- بهبود شاخص‌های کلان کشور
- عدالت اجتماعی
- جریان ثروت در بین تمامی اقشار جامعه
- ارائه فرصت برابر در جهت أخذ ثروت
- دسترسی همگانی به منابع مالی و غیر مالی

طرح مالیات اسلامی در جهت جلوگیری از تجمع ثروت

- الگوی اقتصادی

مدیریت اقتصادی

اهداف و مولفه‌های مستخرج از سیاست‌های ۲۴ گانه.

۷. پیشنهادات

- بررسی امکان پیاده‌سازی الگوی اقتصاد مقاومتی در اقتصاد دیگر کشورها (به ویژه کشورهای

اسلامی)،

- شناسایی موانع موجود در راه تحقق الگوی اقتصاد مقاومتی

- توجه و حمایت از تولیدات داخلی

- تعیین شاخص‌ها و مفاهیمی که باعث ترویج و اجرایی شدن الگوی اقتصاد مقاومتی در

جامعه می‌شود.

- تبیین و گفتمان‌سازی مفاهیم اقتصادی بومی، مطابق با فرهنگ اقتصادی جامعه

- توجه خاص به تولید کالاهای اساسی و محصولات زیربنایی

- اتکاء بر اقتصاد دانایی محور

۸. نتیجه‌گیری

برای طراحی فرایندی کارآمد و بارور در مسیر طراحی و تدوین الگوی اسلامی - ایرانی

پیشرفت، در آغاز باید به پیش‌نیازهای نظری و فکری این راهبرد کلان نظام و انقلاب به درستی

اندیشید و در حد مقدر برای تهیه آن اقدام کرد. تبیین چرایی و چیستی تولید الگوی مستقل و بومی

برای پیشرفت، تبیین مدل مفهومی راهبردهایی که عمدتاً در دهه اخیر توسط مقام معظم رهبری

مطرح شده، درک درست از رابطه محتوایی این راهبردها، و به ویژه تلاش برای ارتباط فکری و

مدیریتی مجموعه‌های پیگیری‌کننده، تأمل و تبیین در جنس طراحی الگو و التزام به اقتضانات

آن، شفاف کردن تلقی ما از پیشرفت و بالاخره تلاش علمی برای استنباط نظریه اسلامی پیشرفت،

برخی از مهم‌ترین پیش‌نیازها برای طراحی الگو است. به طوری که استفاده از الگوهای غربی،

جمهوری اسلامی ایران را نمی‌تواند با اهداف و ارزش‌های متعالی آن منطبق نماید. در این الگو

هدف رستگاری انسان بوده و رسیدن به رستگاری در این الگو دارای چهار عرصه و دو محتوا

می‌باشد و انتظار بر این است که پیشرفت در همه عرصه‌ها صورت پذیرد و هر یک از این عرصه‌ها، خود تشدیدکننده عرصه‌های دیگر هستند که این چهار عرصه به صورت فکر و اندیشه، علم و فناوری، زندگی و معنویت و دو محتوای اسلامی و ایرانی، منطبق بر این خواسته خواهد بود و این همان است که مطمح نظر مقام عظمای ولایت است. باید اشاره نمود که در الگوی پایه پیشرفت در حوزه اقتصاد آن مسائلی مانند عدالت و آبادانی در پرتو حمایت از محرومان و مستضعفان جهان، حقوق و احکام اسلامی، تدابیر بسط عدالت اجتماعی و افق رسیدن به جمع کشورهای برتر در سطح منطقه و دنیا و... وجود دارد، که در صورت پیاده‌سازی راهبردهای الگوی اقتصاد مقاومتی در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های اقتصادی می‌توان شاهد تحقق اهداف الگوی پایه پیشرفت در حوزه اقتصاد باشیم و بتوان از الگوی اقتصاد مقاومتی به وسیله تبیین و گفتمان‌سازی آن به عنوان یک الگوی تفصیلی در پیشبرد به مهم‌ترین راهبرد الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت که حرکت به سمت تمدن نوین اسلامی می‌باشد، بهره کافی را جست و شاهد رشد و پیشرفت ایران اسلامی باشیم.

منابع

۱. ایمان، محمدتقی؛ محمدیان، منیژه (۱۳۸۷). روش‌شناسی نظریه‌پردازی داده بنیادی. روش‌شناسی علوم انسانی، سال چهاردهم، شماره ۵۶.
۲. بنیانیان، حسن (۱۳۹۳). **الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت؛ ضرورت‌ها و نتایج**. تهران: نشر الگوی پیشرفت.
۳. **پیام مقام معظم رهبری به مناسبت آغاز سال ۱۳۸۶** (۱۳۸۶/۱/۱).
۴. پیغامی، عادل (۱۳۹۵). **درس گفتارهای اقتصاد مقاومتی؛ تبیین نظریه اقتصاد مقاومتی مبتنی بر اندیشه اقتصادی رهبر معظم انقلاب**. تهران: انتشارات بسیج دانشجویی دانشگاه امام صادق(ع)، چاپ سوم.
۵. حصیرچی، امیر؛ نیاوند، عباس (۱۳۹۰). **تحلیل الگوی پیشرفت ایرانی - اسلامی از منظر مقام معظم رهبری**. مطالعات بسیج، سال چهاردهم، شماره ۵۰.
۶. خامنه‌ای، سید علی (۱۳۸۹/۹/۱۰). **بیانات در نخستین نشست اندیشه‌های راهبردی**. قابل دسترس در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=10664>
۷. دانایی‌فرد، حسن؛ امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶). **استراتژی پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه‌پردازی داده بنیاد**. اندیشه مدیریت، شماره ۲.
۸. عبدالملکی، حجت‌الله (۱۳۹۳). **اقتصاد مقاومتی؛ درآمدی بر مبانی، سیاست‌ها و برنامه عمل**. تهران: انتشارات بسیج دانشجویی دانشگاه امام صادق(ع).
۹. میرمعزی، سید حسین (۱۳۸۹). **الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت، محصول اسلامی‌سازی علوم انسانی**. در: نخستین نشست راهبردی الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت. تهران: نشر الگوی پیشرفت.
10. Creswell, J.W. (2005). **Educational research: Planning ,conducting & evaluating quantitative and qualitative research**. Newjersey: Pearson Merrill hall.
11. Glaser, B. (1998). **Doing grounded theory: Issues&discussions**. California :the sociology press.
12. Lee (2001). **A Grounded Theory: Integration and Internaliza in ESR Adoption and Use**. Dissertation University of Nebreska, In Proquest UMI Database.